

Zprávy

33. EAIR FORUM VE VARŠAVĚ, 2011

„Propojení kultur, podpora rozmanitosti – vysoké školství na cestě k rovnováze“ – takové bylo motto letošního třiatřicátého fóra, pořádaného Evropskou vysokoškolskou společností EAIR, které proběhlo 27.–31. srpna v polské Varšavě. Tak jako každý rok měli výzkumníci a odborníci z oblasti vysokého školství možnost prezentovat výsledky své práce, navazovat nové kontakty a diskutovat o současném vysokoškolském dění. Fóra se letos účastnilo více než dvě stě prezentujících a posluchačů.

Na fóru odeznělo na sto dvacet příspěvků, proto by bylo obtížné podat souhrnnou charakteristiku celé akce. Cílem této zprávy je vystihnout hlavní rysy fóra a stručně prezentovat vybrané příspěvky. Každý den fóra EAIR byl zahájen vystoupením jednoho z pozvaných významných hostů, po kterém následovaly prezentace jednotlivých příspěvků, ty byly tematicky rozděleny do sedmi paralelních bloků. Téměř každý den byly pro účastníky fóra připraveny společenské večery v atraktivních a zajímavých prostorách Varšavy.

První den konference byl neoficiálně zahájen v neděli dopoledne. Organizátoři fóra dali prostor pro diskusi ve třech paralelně probíhajících workshopech. Zájemci mohli debatovat s ostatními účastníky fóra na téma kvalita vysokého školství (vedl Paul Gorman), studentské zkušenosti (vedl James Williams a Lynn Fulford) a využitelnost a propojení datových základů (vedl Vic Borden). Celé Forum bylo poté oficiálně otevřeno vystoupením zástupce polského ministerstva vědy a vysokého školství a dále vystoupením slavného polského sociologa Piotra Sztompky, který přednesl teoreticky zaměřený příspěvek týkající se pojmů důvěra a důvěryhodnost jakožto hlavních hodnot vědy a výuky.

Pondělní ráno zahájila svou přednáškou „Širší přínosy vzdělávání“ Henriëtte Maassen van den Brink z amsterdamské univerzity (Universiteit van Amsterdam), kde zastává post proděkanky. Maassen van den Brink je uznávanou odborníci na oblast vztahů mezi vzděláním, pracovním trhem a ekonomickým vývojem. Ve své přednášce se nejprve zaměřila na to, jaký prospěch může mít jedinec ze vzdělávání (osobní, společenský, peněžitý a nepeněžitý), a dále představila některé výsledky z výzkumu, který se týkal například vztahu investic do vzdě-

lání, studentských úspěchů a výdělku. V úterý ráno přednesl svůj příspěvek Witold M. Orłowski, který se převážně zabývá ekonomickou integrací států střední a východní Evropy. Poslední den zahájil Clifford Adelman, který se věnuje především přístupu k vysokoškolskému vzdělávání, hodnocení a studentské mobilitě. Svůj příspěvek zaměřil na problematiku výstupů z učení v rámci kvalifikačních rámců a na nově připravovaný nástroj „Degree qualification profile“, který má pomoci transformovat americké vysoké školství.

Jak již bylo uvedeno výše, po úvodní ranní přednášce hlavního řečníka následovaly prezentace jednotlivých účastníků fóra, jež byly rozděleny do sedmi paralelních sekcí. První z nich byla moderována Jeroenem Huismanem (University of Bath, Velká Británie) a byla věnována diverzifikaci v rámci vysokého školství. Druhou sekci moderoval Bernard Longden (Liverpool Hope University, Velká Británie), v této části byly prezentovány příspěvky týkající se vysokého školství v rámci globální znalostní společnosti. Další sekci s názvem „Setba a sklizeň – Studující v rámci masového vysokého školství“ moderovala Janneke Wiers-Jenssen a Elizabeth Hovdhaugen (NIFU Oslo, Norsko), příspěvky se týkaly především studujících a jejich zkušeností, důraz byl kladen na změny, kterými studující procházejí v rámci rozšířeného přístupu k vysokoškolskému studiu. Sekci věnovanou kvalitě vysokého školství moderoval Stig Selme-Andersen (Universitetet i Stavanger, Norsko). Peter West (University of Strathclyde, Glasgow, Velká Británie) moderoval sekci, která byla věnována propojování akademických a firemních kultur v rámci vysokého školství. Předposlední sekce byla zaměřena na nástroje, které mohou zlepšit učení se a vyučování za pomoci hodnocení výuky, sekci moderovala Małgorzata Rószkiewicz (Szkola Główna Handlowa, Varšava, Polsko). Poslední sekce byla moderována Peterem Hoekstrou (Universiteit van Amsterdam, Nizozemsko) a byla zaměřena na problematiku institucionálního výzkumu ve vysokém školství.

Z mnoha příspěvků přinášíme informace o těch, které považujeme za nejvíce inspirující. Asi nejintenzivnější diskusi v průběhu konference vyvolal blok prezentací o měření sociálního významu výzkumu v umění, humanitních a sociálních vědách (Paul Bennenworth, University of Twente; Ellen Hazel-

korn & Elaine Ward, Dublin Institute of Technology; Markus Bugge & Magnus Gulbrandsen, NIFU). Tyto prezentace a následné diskuse nejen znovu jasně ukázaly, že české „hodnocení výzkumu“ je v evropském kontextu zcela zvrácenou raritou, ale také to, o jaké zásadní podněty přicházíme kvůli soustředění na boje o RIV. V tomto případě se jednalo například o problémy a příklady toho, jak je komplexní otázka „výzkumu“ v uměleckých oborech; jak je jemná hranice mezi „výzkumem“ a „službou/třetí rolí“ v sociálních vědách, a především jak je nezbytné hodnotit, a tudíž měřit sociální význam výzkumu – a jak neuvěřitelně obtížné je to v praxi (zazněl příklad akademického feminismu, který nepochybně přispěl k zásadní změně rodového řádu na Západě – ale právě vzhledem k rozsahu je tento příspěvek prakticky nemožné „změřit“, natož za něj někomu konkrétnímu připsat „body“). V této souvislosti také z řady zemí zazněly stesky na to, že (podobně jako v Česku) je v rámci politiky hodnocení výzkumu neúlevně hodnotit to, co je důležité, protože je to příliš obtížné – takže se měří to, co je sice snadno měřitelné, ale důležité to vůbec není (takže nakonec český RIV není až tak výjimečný).

Jedná se například o přednášku americké profesorky Trudy W. Banta (spoluautor jejího článku je Charles Blaich), která se ve svém výzkumu zaměřila na výsledky hodnocení výuky. Konkrétně se jedná o proces, který poskytuje věrohodná fakta o implementaci výsledků. Tento proces se provádí za účelem zlepšit efektivitu studijních programů a jiných dalších služeb v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Podle autorky příspěvku je hodnocení výuky na vysokých školách nezbytné; má však své slabiny, které se snaží Trudy Banta poodhalit a celý proces lépe nastavit. Jeden z hlavních problémů a jejich řešení pojmenovala jako „dvojitou smyčku hodnocení“. Znamená to, že nejde jen o nastavení všech kritérií v procesu hodnocení od příslušných metod a použití závěrů ke zlepšení hodnocení, v tomto pojetí jde ještě o jeden krok navíc. Jedná se o to, abychom ohodnotili efektivitu změn, které jsme provedli na základě tohoto hodnocení.

Další příspěvek byl s prvním tematicky příbuzný; jednalo se o prezentaci Susan Kahn. Autorka získala doktorát z anglického jazyka. Během své učitelské dráhy se však začala zajímat o učení studujících a o to, co si studenti odnášejí z vysokoškolského studia. V rámci svého výzkumu zjistila, že studující velice často vnímají vysokoškolské studium jako nesjednocené sady modulů a požadavků. Řešením této situace je „reflexe“, která dokáže zlepšit učení studujících. Susan Kahn hovořila o konkrétních formách reflexe, jimiž jsou syntéza, analýza, nastavení cílů atd. Dobře nastavená reflexe pomůže studujícím porozumět tomu, co se učí, posílí jejich nasazení ve studiu a v neposlední řadě podpoří jejich zájem o celoživotní vzdělávání.

Inspirovající byl rovněž článek prezentovaný Sóniou Cardoso (spoluautorství: Amélia Veiga, Alberto Amaral a Maria João Rosa) z Portugalska. Sónia Cardoso představila výzkum, který se zaměřil na to, jak vyučující v Portugalsku vnímají hodnocení kvality vysokého školství, přesněji, co by podle nich mělo hodnocení kvality zaručit. Koncept tohoto výzkumu byl postaven na kulturní teorii, tj. výzkum se zabýval otázkou, do jaké míry různé způsoby života – fatalismus, individualismus, hierarchismus a rovnostářství – spolu ve vztahu s vědeckými obory ovlivňují představy akademiků o hodnocení kvality. Výsledky výzkumu by mohly být brány v potaz ve chvíli, když je nastavováno vnitřní hodnocení kvality na jednotlivých institucích.

Další příspěvek, mimořádně zajímavý pro nás, v podání Petra Pabiana a Lenky Minksové představil hlavní závěry projektu, který porovnával v pěti zemích Evropy (Česká republika, Itálie, Portugalsko, Norsko a Velká Británie) postavení studujících v oblasti vládnutí v současném masifikovaném vysokém školství. Tento projekt byl hlavním výzkumným projektem EAIR v posledních dvou letech, všechny studie z něj jsou publikovány ve zvláštním čísle *Tertiary Education and Management* 3/2011 (a proto byl mimořádně zajímavý nejen pro nás). Výsledky projektu především poukazují na to, že jen malá část studujících se aktivně podílí na vládnutí, a také na to, že role přiznaná studujícím ve vládnutí se radikálně liší mezi různými vizemi vysokého školství (akademická oligarchie, tržní podnik, státní byrokracie a reprezentativní demokracie).

Jako poslední chceme zmínit příspěvek, který přednesla Johanna Witte (spoluautorství: Gabriele Sandfuchs, Sandra Mittag, Thorsten Lenz, Lydia Hartwig). Informovala o výzkumu, který byl doposud v Německu ojedinelý. V roce 2008 bylo v Bavorsku registrováno 51 studijních bakalářských programů. Tým v čele s Johannou Witte provedl hloubkovou analýzu dvaceti z nich. Výsledky studie naznačují, že mezi jednotlivými kurikuly panuje značná diverzita. Na základě analýzy dokumentů a hloubkových rozhovorů bylo definováno šest oblastí, na které je nutno se v budoucnu zaměřit a dále na nich pracovat. Jedná se o zlepšování transparentnosti nových studijních programů, vytváření praktických modulů, počet a podobu zkoušek, výstupy z učení, uznávání kvalifikací/zkoušek a „part-time“ studijní programy.

Více informací o celém fóru EAIR si můžete přečíst na webových stránkách EAIR: <http://www.eair.nl/forum/warsaw/>. Závěrem dodáme již jen několik poznámek k celé akci. Časový harmonogram jednotlivých příspěvků byl velmi dobře sestaven a důsledně dodržován. Během celého trvání akce se nestalo, že by bylo opožděno zahájení některého z příspěvků, což je na akademických konferencích naprosto mimořádné. Pozi-

tivně hodnotíme samozřejmě i to, že na takto významné události byly prezentovány dva české příspěvky. Jedinou tragikomicnou vadou na kráse byly problémy technického rázu při klíčových prezentacích, které zahajovaly každý den: při každé z nich nastaly zásadní problémy s ozvučením, které někdy prakticky znemožňovaly porozumění.

Na závěr lze konstatovat, že se organizátorům fóra EAIR podařilo vytvořit velice příjemnou a přátelskou atmosféru. Lze jen doufat, že v podobném duchu bude na fórum navázáno příští rok v norském Stavangeru.

Lucie Hindlová, Petr Pabian

KONFERENCE CHER 2011–11–03

CHER (*Consortium of Higher Education Researchers*) je mezinárodní asociace, která se zabývá oblastí vysokého školství a sdružuje výzkumné pracovníky vysokoškolského vzdělávání mnoha zemí světa. CHER byla založena v průběhu konání první konference v roce 1988 v německém Kasslu a od té doby pořádá každoročně svou konferenci. Nebylo tomu jinak ani letos. Zájemci, odborníci a výzkumníci v oblasti vysokého školství na konferenci řešili ve svých příspěvcích a diskusích, ale také na neformálních setkáních aktuální myšlenky a politiku vysokého školství ve 21. století. Vycházeli z výsledků právě probíhajících empirických výzkumů, projektů nebo teoretického bádání v dané oblasti. Letošní již 24. ročník konference CHER se konal ve dnech 23.–25. června 2011 v Reykjavíku na islandské univerzitě (*University of Iceland, School of Education*) a nesl název „*Jaké jsou vyhlídky vysokého školství v 21. století? Myšlenky, výzkum a politika*“ (*What are the prospects for higher education in the 21st century? Ideas, research and policy*). Ve více než 80 příspěvcích a pěti panelových vystoupeních řešili experti z 25 zemí nejrůznější témata z oblasti vysokého školství.

Konference CHER je jednou z nejvýznamnějších akcí, zaměřujících se na oblast vysokého školství. Na akci se sešlo několik desítek zájemců, výzkumníků, ale i studentů, zabývajících se problematikou vysokého školství. Většina zúčastněných prezentovala ve svých vystoupeních vlastní empirický výzkum a teoretické bádání. Vedle známých a uznávaných odborníků prezentovali svůj příspěvek také Ph.D. studenti a začínající výzkumníci. Právě této „mladé“ skupině nadšenců v oboru byla věnována zvláštní pozornost. Kromě neformálního setkání začínajících výzkumníků před zahájením konference se mohli těšit na setkání a diskuse se zkušenými kolegy z dané oblasti a načerpat tak cenné zkušenosti.

Na konferenci byli pozváni tři hlavní řečníci, aby pronesli první prezentaci, která vždy zahájila konferenční den a která souvisela s hlavním tématem dne a některými tématy dalších příspěvků přichystaných na příslušný den. Organizátoři vytvořili celkem čtyři bloky/skupiny, do kterých se snažili

(často s pomocí samotných přednášejících) příspěvky umístit. Bylo možné rozlišit tři skupiny příspěvků podle úrovně: mikroúroveň (*micro level*), na které se probíraly otázky v rámci jednotlivých institucí, střední úroveň (*meso level*), tj. institucionální úroveň, a konečně makroúroveň (*macro level*), na které se řešila problematika na úrovni systémů vysokého školství. I když se jedná o poněkud zjednodušené dělení, organizátoři doufali, že tento rámec může užitečně posloužit diskusi o budoucnosti vysokého školství. Čtvrtou skupinu pak tvořily ty příspěvky, které se nehodily svým zaměřením do žádné z výše uvedených tří skupin, proto byly zařazeny zvlášť do čtvrtého, „obecnějšího“ bloku.

První den konference začal vystoupením místní islandské zpěvačky a po přivítání všech účastníků zahájila konferenci svou prezentací první hlavní mluvčí, Ellen Hazelkorn (*Dublin Institute of Technology*), která hovořila o diverzifikaci vědění a agendě občanské společnosti. Následně odstartovaly čtyři paralelní bloky přednášek. Zaujala mě prezentace mezinárodního projektu IBAR – *Identifying barriers in promoting European Standards and Guidelines for Quality Assurance at institutional level (Framework 7 Lifelong Learning project)*. Autoři příspěvku (H. Eggins, D. F. Westerheijden) jsou jedněmi ze sedmi partnerů tohoto mezinárodního projektu, přičemž hlavním projektovým koordinátorem je Centrum pro studium vysokého školství (Šebková). Bylo možné si dále poslechnout příspěvky na nejrůznější témata, např. o problematice vládnutí, kurikulu, akademické kariéry, reformě univerzity či kvalitě. Konferenční den uzavřela slavnostní recepcí, na které se účastníci mohli vzájemně dále seznamovat a také, třeba u šálku kávy, rozebrat své příspěvky a odborné zaměření a popovídat si o nejrůznějších tématech, nejen o vysokém školství.

Následující konferenční den zahájil svou řeč další hlavní mluvčí, David Labaree (*Stanford University*), který se zamyslel nad tím, jak může univerzitní systém přežít, když stát omezuje svou podporu. Hovořil o aktuální krizi vysokého